

**ABŞERON YARIMADASI ƏRAZİSİNDƏ NEFT YATAQLARININ
PERSPEKTİVLİYİ, EHTİYAT ARTIMININ ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ**

F.A.TALİBOV
AMEA Geologiya İnstitutu

Abşeron yarımadasının neft yataqları uzun müddət (130 il) işlənmədən olmasına baxmayaraq onların potensial imkanları tam tükənməmişdir. Digər tərəfdən Abşeron yarımadasında minlərlə quyunun qazılmasına baxmayaraq ölçüsü nisbətən xırda olan yeni yataqların aşkar edilməsi ehtimalı böyükdür. Odur ki, həmin ərazi və konkret yataqlarda karbohidrogen ehtiyatı artımının əsas istiqamətlərinin müəyyən edilməsi və perspektivliyinin əsaslandırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan məqalədə ehtiyat artımının mənbələri araşdırılmış və əsas istiqamətləri müəyyən edilmişdir.

Hal-hazırda Abşeronun neft yataqları əsasən uzun müddət işlənilməmişdir. Həmin yataqlar üzrə aparılmış elmi-tədqiqat işləri və işlənmə nəticələrinin təhlili göstərir ki, onların potensial imkanları hələ tükənməmişdir. Odur ki, onlarda olan qalıq ehtiyatın aşkar edilməsi və mənimsənilməsi kəsgin və aktual bir problem kimi qalmaqdadır. Bu isə Azərbaycan iqtisadiyyatının formalaşmasında neft amilinin həll edici rolu ilə izah edilir. Bu yataqlar demək olar ki, elmi normativ sənədlər əsasında yox, zaman və məkan baxımından hasilatı maksimal səviyyədə saxlamaq prinsipi üzrə mənimsənilmişlər. Nəticədə “Planlı olaraq qazmaq və neft yataqlarını səmərəli istismar etmək əvəzinə, onun aktiv hissəsinin tez istismarına güc verilmişdir” odur ki, onda baş vermiş ehtiyat itkisini müasir elmin gücü ilə qismən azaltmaq mümkündür. Bunun üçün ilk növbədə ehtiyatların dəqiqləşdirilməsi, ehtiyat və hasilatın kriteriyalar üzrə diferensiasiyası və bu əsasda onun potensial imkanlarının tam aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi lazımdır. Sonrakı yol isə “yataqların işlənmə effektivliyinin artırılması məqsədilə neft qaz çıxarmada mümkün və məqsədyönlü yeni işlənmə sistemi və texnologiyaların tətbiqindən ibarətdir”.

Bu məsələ barəsində mülahizələr [1]-də verilmişdir. Aşağıdakı sxemdə Abşeron yarımadasının uzun müddət işlənmədən olan yataqları üzrə ehtiyat artımının əsas istiqamətləri daha ətraflı verilir (şəx.1).

Respublikanın quru sahələrində 39 yataq (bunlardan 18-i müştərək müəssisə və əməliyyat şirkətlərindədir) istismardadır və bunlardan 20-si Abşeron neftli-qazlı rayonunda istismar edilir. Quruda istismar edilən yataqlardan cəmi 1 mlrd tona yaxın neft və 150 mlrd m³-ə yaxın qaz hasil edilmişdir [4]. Ehtiyatın təkrar hesabət nəticələri göstərir ki, Abşeron yataqlarında ehtiyatın istifadəsi 90%-ə yaxınlaşır. Bu yataqlar geoloji quruluşunun müxtəlifliyi, çoxlaylı-blokvari olması, layların növ

və rejimləri, istismar üsulları, ehtiyatın mənimsənilmə səviyyəsi və s. fərqlənirlər. Bunlar həm də fəaliyyətdə olan və olmayan quyu sayı, qum əmələ gətirmə, parafin çökmə və sulaşmanın intensivliyi ilə və s. ilə səciyyələnilirlər.

İşlənilmənin son mərhələsində olan yataqlar əvvəlki mərhələlərdən bir çox kriteriyalar üzrə fərqlənir. Bu mərhələdə yataqda neftlilik həndəsi baxımdan yenidən paylanır, parametrlər dəyişikliyə uğrayır, ehtiyat həm kəsiliş, həm də sahə boyu, məhsuldarlığına görə, energetik xüsusiyyətlərinə görə öyrənilmə səviyyəsinə görə diferensiasiyaya uğrayır. Digər tərəfdən yataqlarda aparılmış kompleks tədqiqatlar, quyular üzrə qazıma səviyyəsinə görə nisbətən daha yaxşı öyrənilmiş olurlar. Bu informasiyadan istifadə edərək ehtiyat lay, laycıq, kollektor, qeyrikollektor, keçiricilik, qalınlıq, məhsuldarlıq və s. üzrə diferensiasiya edilə bilər.

Beləliklə, diferensiasiya aparılır: kateqoriya üzrə (A, B, C₁, C₂); lay (m), laycıq üzrə (n); neft, su-neft, qaz, qaz-su üzrə (N, S, Q); lay rejimləri üzrə (j – 1, 2, 3..), məhsuldarlıq üzrə (Y, Z)

$$\sum_{i=1}^m \sum_{k=1}^n \sum_{j=1}^5 \sum_{Y,Z} \sum_{A,B} \sum_{C_1,C_2}$$

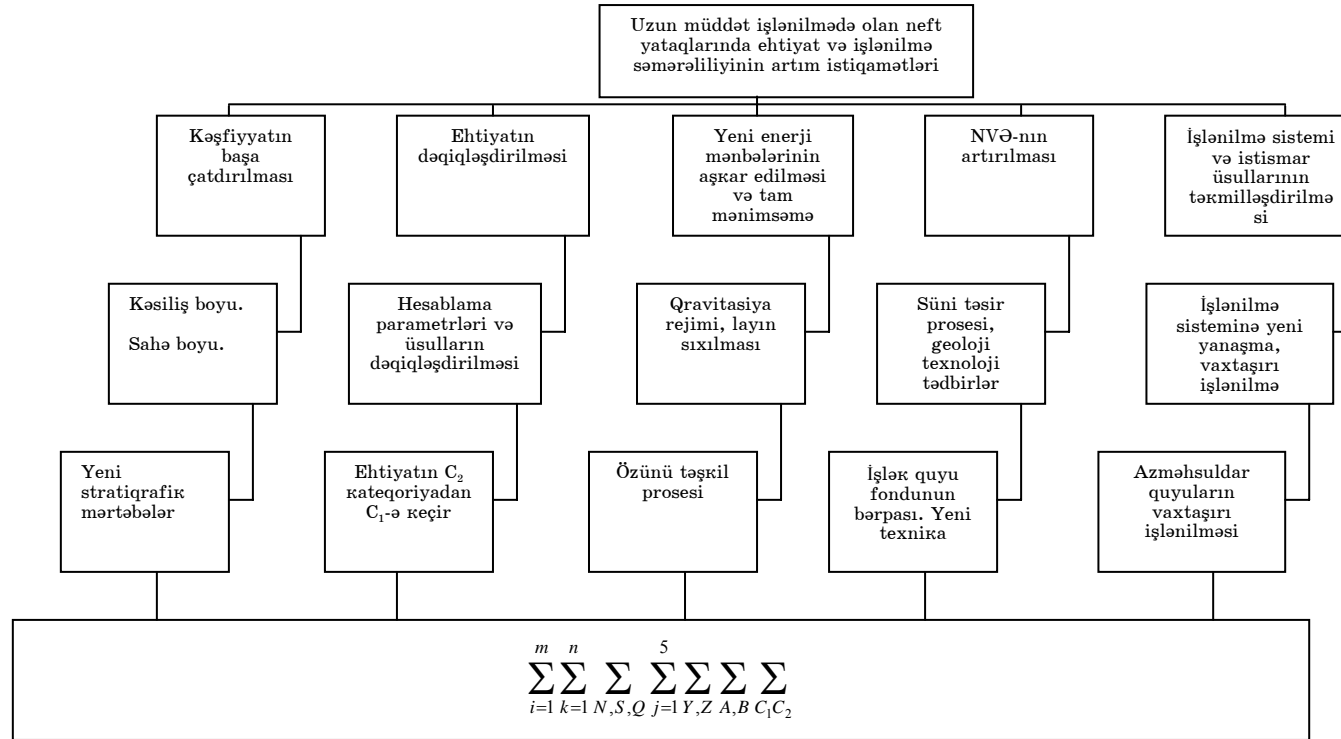
Quruda olan neftin balans ehtiyatının 66% -i, hasilatın 72% -i Abşeron yarımadasındakı neft yataqlarının payına düşür. 275 istismara cəlb edilmiş neftli obyektə 27 minə yaxın quyu qazılmışdır. Hazırda istismar obyektlərinin quyu fondu ilə təmin olunması 40% təşkil edir [3]. Burada neft hasilatının intensivləşdirilməsi üzrə işlər aşağıdakı istiqamətlərdə aparılır; axtarış-kəşfiyyat işlərinin təkmilləşdirilməsi, ehtiyatın dəqiqləşdirilməsi, işlənilmə sisteminin təkmilləşdirilməsi, layların neft veriminin artırılması neft hasilatı texnika və texnologiyanın təkmilləşdirilməsi, layların neft veriminin artırılması neft hasilatı texnika və texnologiyanın təkmilləşdirilməsi, quyu fondundan istifadənin ekstensiv və intensiv göstəricilər sistemi ilə aparılmasıdır.

Əsas məsələ təbii lay rejimindən və süni təsir üsulundan, işlənilmə prosesinə yeni yanaşma və yeni texnika və texnologiyadan istifadə etməklə ehtiyatın tam mənimsənilməsidir. Bu həm də neft sənayesində, iqtisadi inkişaf strategiyasında mühüm yer tutur. Bunun üçün reabilitasiya istiqamətində geoloji model üzərində qurulmuş həmin yataqların daima fəaliyyətdə olan layihəsi hazırlanmalıdır.

Abşeron yarımadası və onu əhatə edən dəniz sahələri Abşeron arxipelaqı geomorfoloji xüsusiyyətlərinə görə bir-birindən fərqlənən 4 sahəyə bölünür. Bunlardan birincisi yarımadaının Şm-Q hissəsini təşkil edərək, şərqdən Goradil və Məhəmmədli kəndlərini birləşdirən xətlə, cənubdan ardıcıl surətdə Balaxanı, Binəqədi, Xırdalan, Qobu, Qaraheybət və Şorbulaqdan keçən xətlə hüdudlanır [2].

İkinci geomorfoloji zonaya Abşeron yarım adasının CQ hissəsi daxildir. Bakı platosu, Bakı şəhəri və Bakı buxtası. Zonanın mərkəzi hissəsində qədim xəzər çöküntüləri geniş yayılmışdır.

Üçüncü geomorfoloji zonada əvvəlki ilə müqayisədə yüksək sahələr çox azdır və geniş düzənliyi xatırladır. Buraya Qala-Zuqulba burnu, Mərdəkan qəsəbəsi – Abşeron mayakı yüksəkliyi, Qala depressiyası sahəsi, Binə-Hövşan və Dübəndi-Zirə düzənlikləri daxildir.

Şəx. 1. Ehtiyat və işlənilmə səmərəliliyinin artırılması sxemi.

Dördüncü geomorfoloji zonaya Abşeron arxipelaqı adı altında Pirallahı, Çilov, Neft Daşları, Qum adası və s. yataqlar daxildir ki, bu da yarımadaının cənubunda geniş akvatoriyanı əhatə edir.

Abşeron neftli-qazlı rayonu mürəkkəb tektonik quruluşa malikdir. Belə ki, qırışıqlar əksər hallarda uzanmış gümbəz və asimmetrik braxiantiklinal formada olub zəncirvari şəkildə düzülmüşlər. Yataqları təşkil edən tektonik vahidlər üç müxtəlif oriyentasiyalı stratigrafik strukturların bir-birlərinin üzərinə düşməsi ilə səciyyələnir (mezazoy, paleogen-miosen və pliosen – dördüncü dövr çöküntüləri) Qırışığın mezozoy strukturları əsasən eninə istiqamətlənmiş və şimali Abşeronun bir sıra dayaz sahələrdə bəzi hallarda yer üzərinə çıxır.

Rayonun şimal-qərb hissəsində paleogen-miosen və üst təbaşir çöküntüləri yer üzərinə çıxır, cənub-qərb istiqamətində isə onlar kəskin sürətdə böyük dərinlikdə (təx. 7 km) yatırlar [1-5].

Qərbi Abşeronun diapir qırışıqlarla əlaqədar əksər strukturlarında paleogen-miosen çöküntüləri qırmaqı lay dəstəsi də daxil olmaqla bütün məhsuldar qat kəsilişi boyu yer üzərinə çıxır. Burada açılmış neft yataqlarının əksəriyyəti əsasən lay tipli və tektonik ekranlanmış tipli yataqlardır (Binəqədi-Sulutəpə, Atəşgah-Şabandağ, Yasamal dər. və s.). Göstərilən ərazinin cənub-qərb istiqamətində məhsuldar qat kəsilişində gillilik artır, qırışığın şarnir hissəsi getdikcə dərinləşir və bunlarla əlaqədar olaraq neftli-qazlı qatlar və horizontların yatma dərinliyi çoxalır, neft yataqları qaz-neft yataqları ilə əvəz olunur (Lökbatan, Puta, Quşxana).

Abşeron neftli-qazlı rayonunun vacib struktur elementlərindən biri də Mərkəzi Abşeron antiklinal zonasıdır ki, bu qırışıq Qırmaqıdan başlayaraq Şah dənizin cənubuna doğru 75 km məsafədə meridional istiqamətdə uzanır. Qeyd etmək lazımdır ki, Abşeron neftli-qazlı rayonun əksər ehtiyatı əsasən bu zona ilə əlaqədardır.

Adı çəkilən neftli-qazlı ərazidə neft hasilatı 1871-ci ildən Balaxanı-Sabunçu-Ramanı yatağından başlamışdır. Bu yataqda aşkar edilmiş bütün horizontlar sənaye əhəmiyyətli neftli – qazlı olmuşlar. Aşkarlanmış bütün yataqlar lay, tağ, tektonik ekranlanmış, stratigrafik və litoloji məhdudlaşmış tipli tələlərdən ibarətdir. Bu zonadakı yataqlarda maye və qaz karbohidrogenləri müxtəlif nisbətlərə malikdirlər.

Yuxarıda deyildiyi kimi Abşeron neftli-qazlı rayonunda əsas neft ehtiyatı məhsuldar qatla bağlıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, hal-hazırda Abşeron yarımadasında yerləşən (quru sahəsi) 20 yataqdakı 450 obyekt işlənmənin son həddində olmasına baxmayaraq, bu yataqların neftvermə əmsalının artmasına təsir edə biləcək faktorları tədqiq etmək böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Beləliklə Abşeron yarımadası Azərbaycanda neft və qaz hasilatı artırılması nöqtəyi – nəzərindən mühüm və perspektiv rayon olaraq qalmaqdadır.

Belə perspektivli hesab edilən bir sıra zona, sahə və yataqlar barədə qısa məlumatı nəzərdən keçirək.

Fatmai sahəsi – yarımadaının şimal – qərbində Fatmai və Novxanı kəndlərinin arasında yerləşmişdir. Hələ 20-30-cu illərdə aparılmış axtarış – kəşfiyyat işləri nəticəsində burada şimal-qərb, cənub-qərb istiqamətində uzanmış asimmetrik antiklinal qırışığın olması aşkar edilmiş

dir. Onun geoloji quruluşunda müasir çöküntülərlə qismən örtülmüş maykop, diatom, pont və MQ çöküntüləri iştirak edir.

Sahənin geoloji quruluşunun tədqiqi göstərir ki, neftlilik-qazlılığın sahə üzrə paylanmasında tektonik proseslərin də təsiri olmuşdur və yeni neft obyektlərinin aşkara çıxarılmasında bu faktor nəzərə alınmalıdır.

Hövsan yatağı – Məhsuldar qatın Qala lay dəstəsi ilə bağlı ən əhəmiyyət kəsb edən neftli-qazlı sahələrdən biri də Hövsan yatağıdır.

Hövsan yatağı tektonik cəhətdən eyni adlı geniş sinklinalın qərb yamacında yerləşmişdir. Bu sinklinal təxminən şimal-qərb – cənub-şərq istiqamətində Maştağa-Buzovna qırışığından Xəzər dənizinin sahilinə qədər uzanır və bir qədər onun akvatoriyasını tutur.

Son illərdə Hövsan yatağında aparılmış kompleks işlərin ümumiləşdirilməsi göstərir ki, burada Qala lay dəstəsindən başqa kəsilişin yuxarı hissələri də perspektivlidir. Bundan başqa bu sahənin şərq istiqamətində yuxarıya doğru pəzlaşmış və tektonik pozulmaya məruz qalmış eyni adlı mulda neftlilik nöqtəyi-nəzərinə diqqəti cəlb edə bilər.

Zirə qazkondensat yatağı – Zirə qazkondensat yatağı Maştağa-Buzovna-Qala antiklinal zolağının sonunda yerləşir və bu nəhəng strukturu tamamlayır. Zirə strukturu şimal-qərb və cənub qərb istiqamətlərində iki paralel, eninə və çoxlu miqdarda uzununa tektonik qırılmalarla mürəkkəbləşmişdir. Bu tektonik qırılmalar qırışığı 3 hissəyə: şimal, mərkəz və cənub hissələrə ayırmış və nəticədə yatağın tektonik quruluşu pilləvari forma almışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, Zirə yatağında məhsuldar qatın alt şöbəsində 68 quyu qazılmışdır. Seysmik kəşfiyyatın məlumatlarına görə bu sahədə MQ çöküntülərinin dabanı 5200 m dərinlikdə yatır. Məhz buna əsaslanaraq burada 7 saylı ilk kəşfiyyat quyusunun layihə dərinliyi 5200 m götürülmüşdür. Lakin, göstərilən dərinliyi qazmaq üçün qazma avadanlığı dövrün səviyyəsinə cavab vermədiyindən əməliyyat 4812 m saxlandı.

Zirə qazkondensat yatağında sənaye əhəmiyyətli neftlilik məhsuldar qatın qırmaq üstü qumlu, qırmaqı, qırmaqı altı və Qala lay dəstələrində müəyyən edilmişdir. Bunlardan qırmaqı üstü qumlu, qırmaqı dəstələri qazkondensatlı, qırmaqı altı dəstə neft zolağı olan qazkondensatlı, Qala lay dəstəsi isə neftlidir.

Yataqda qazılan 49 saylı quyuda qazıma əməliyyatı zamanı 4951 m dərinlikdə (QaD₅) güclü neft fontanı olmuşdur. Fontanın dayandırılması üçün aparılan tədbirlər müvəffəqiyyətsizliklə nəticələnmiş və quyu ləğv edilmişdir. Lakin, bu hadisədən 40 il keçməsinə baxmayaraq bu günə kimi həmin quyu qazıma borularından fontanla işləyir.

Zirə qazkondensat yatağında QaD qazılan quyuların işləmə müddəti 3.5 il qırmaqıaltı dəstəyə qazılmış quyuların işləmə müddəti isə orta hesabla 7 il olmuşdur.

Geoloji-geofiziki məlumatların yenidən təhlili və həm də sahənin tektonik quruluşunun bir daha dəqiqləşdirilməsi Abşeron neftli-qazlı rayonunun köhnə yataqlarında bir sıra elmi-nəzəri və praktiki problemlərin həlli respublikamızda neft sənayesinin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edə bilər.

Seysmik tədqiqatların nəticələri göstərir ki, Hövsan sinklinalının şimal-şərq və şimal-qərb yamaqları, həm də cənub-qərb istiqamətində dərinə batmış Qala qalxımında MQ alt şöbəsinin horizontları yuxarıya

doğru pазlaşır ki, bu da qeyri-antiklinal tipli neft yataqlarının əmələ gəlməsi üçün əlverişli şərait yaratmışdır.

Abşeron yarımadasının şimal hissəsində en istiqamətində Buzovna-Dübəndi qırışığı və cənub şərq istiqamətində Buzovna-Maştağa strukturlarının hissələri birləşərək gümbəzvari tutumlar yaratmışlar ki, bu tutumlarda karbohidrogenlərin toplanmasına əlverişli şərait vardır.

Strukturun eni istiqamətində məhsuldar qatın alt hissəsində mezozoy çöküntülərin təzahürü və dərinlik çatlarının mövcudluğu yarımada-nın adı çəkilən sahəsinin neftlilik-qazlılıq baxımından perspektivli olduğunu göstərir.

Bibi-Heybət qırışığının sahil xətti boyu uzanan cənub şərq batımının strukturlarını da perspektivli saymaq olar.

Bundan başqa Abşeron yarımadasındakı bir çox yataqların, o cümlədən Fatmayı, Binəqədi, Zığ və b. geoloji quruluşların yeni məlumatlar əsasında daha da dəqiqləşdirilməsi bu strukturlarda yeni karbohidrogen yataqlarının aşkar olunmasına gətirib çıxara bilər (lay, tektonik blok, litoloji və stratigrafiya tələ, peyk yataqlar və s.).

Suraxanı-Qaraçuxur qalxımının şərq tərəfinin batmış hissəsinin şimaldan Hövsandan başlamış, qərb- Binə istiqamətinə doğru antiklinal qalxım müəyyən edilmişdir, (bu çox güman ki, Suraxanı qalxımının şərq qanadının elementlərindən biridir). Bu antiklinal qalxım cənub istiqamətində tədricən dənizə batan Qaraçuxur periklinalı ilə birlikdə geniş tağ yaradır və bu tağın cənub-şərq qanadında Hövsan muldası istiqamətində sanki bu strukturlarla əlaqəsi olmayan qeyri-adi strukturlara malik neftli-qazlı obyektlər müəyyən edilmişdir.

Ayrı-ayrı lay dəstələrinin və qumlu araqların şərqdən qərbə doğru qanunauyğun şəkildə uzanması, Şərqi Abşeron zonasında məhsuldar qat çöküntülərinin kəskin sürətdə dərinə batması, bu ərazidə çoxsaylı tektonik pozulmaların yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Bu pozulmalardan biri – şimali-qərbdən cənubi şərqə Qala-Qala stansiyası – Türkan qalxımının qərb qanadı boyu dənizə qədər uzanması, digər tərəfdən məhsuldar qatın alt və üst şöbələrinin Qala – Qala stansiyası – Zirə və b. yataqlarında strukturun tağ hissələrinin bir-birinə nisbətən yerdəyişməsi bu rayonda kəskin deformasiya proseslərinin getməsinə və qırılmaların əmələ gəlməsinə səbəb olmuşdur.

Bu rayonda həm də çox dərinə yatan Hövsan və Zirə muldalarının əmələ gəlməsi (həmin muldalarda eyni adlı yataqlar yerləşir) yataqların geoloji quruluşlarına görə Abşeron yarımadasında yerləşən digər neft-qaz yataqlarından fərqləndirir.

Yuxarıda adları çəkilən bütün yataqlarda dəqiq seysmik kəşfiyyat işlərinin aparılması məqsədəuyğun olardı. Yenidən aparılan kompleks kəşfiyyat işləri ərazidə neft qaz ehtiyatlarının paylanması bir daha dəqiqləşdirər və yeni neftli-qazlı obyektlərin üzə çıxarmasına imkan yaradar.

Tədqiqatların nəticələrinin ümumiləşdirilməsi, kompleksləşdirilməsi və onların analizi bu istiqamətdə və ilk növbədə qeyri-antiklinal tipli yataqların kəşfində yeni nəzəri fikirlərin və ideyaların yaranmasına səbəb olacaqdır ki, bu da Abşeron yarımadasında perspektiv lokal strukturların açılmasına, məlum təbii rezervuarlarda karbohidrogenlərin mövcudluğu barədə dəqiq fikir söyləməyə əsas verəcəkdir.

Abşeron sahəsinin perspektivliyi keçən əsrin 1-ci yarısında əsasən yeni neftli sahələrin aşkar edilməsi, işlənilmədə olan yataqlarda məlum

neftli sahələrin artması və nəhayət yeni lay və ya horizontların aşkar edilməsi ilə bağlıdır, beləki,

- a) basdırılmış antiklinal qırışıqın tağ və qanad hissəsi,
- b) layların litoloji və stratigrafiya puzlaşma zonaları,
- c) kollektor-süxurların tektonik ekranlaşma zonaları,

Toplanmış geoloji məlumatın təhlili neftqazlıq perspektivliyinin müəyyən edilməsinə imkan verir ki, belə sahələrdən aşağıdakıları göstərmək olar:

1. Zirə sahəsində seysmik kəşfiyyatla aşkar olunmuş kümbəzvari struktura (4000-5000 m dərinlikdə).
2. Qa lay dəstəsinin qalınlıqlar xəritəsi üzrə aşkar edilmiş Qala və Türkan kəndləri arasındakı qalxım.
3. Suraxanı, Qaraçuxur və Hövsan arasındakı ərazidə Qa və QAD-də axtarış işlərinin aparılması.
4. Sulutəpə antiklinalın cənub-şərq batımında qədim qalxımı.

Daha qədim çöküntülərdə neftlilik perspektivi Abşeronda qazılacaq dərin quyulardan birbaşa asılıdır. Nəhayət neftlilik perspektivi Abşeron çöküntüləri ilə də bağlıdır. Daha yüksək perspektivlilik isə dəniz sahili zonalar və Qa, QAD-lərdə olan qeyri antiklinal strukturlar bağlıdır.

Bu rayonda neftqazlılığın gələcək perspektivliyinin əsas istiqamətləri aşağıdakılardır.

Kəşfiyyat işləri üzrə:

1. Antiklinalların uzaq qanadlarda və antiklinal xətlər arası sinklinal zonalarda (yəhərlərdə) qeyri-antiklinal tipli yataqların aşkar edilməsi.
2. Neft və qaz yataqlarında, xüsusi ilə aşağı MQ horizontları üzrə, yatağın sərhədlərinin dəqiqləşdirilməsi, kəsilişdə qalınlığı az olan lay-cıqlarda, yeni tektonik bloklarda sınaq işlərinin artırılması.
3. Uzun müddət işlənməyə olan çoxlaylı blokvari yataqların kəşfiyyat işləri başa çatmadığından ehtiyat artımının bir hissəsi kəşfiyyat prosesinin başa çatdırılması ilə bağlıdır (məhsuldar qatdan aşağıda yerləşmiş laylarda və s.).

İşlənilmə prosesi istiqamətində:

1. Çoxlaylı yataqların son işlənmə mərhələsində bazis və qaytarılma obyektlərinin yenidən seçilməsi, vaxtından əvvəl sıradan çıxmış quyuların bərpası, bazis obyektlərdə quyuların şəbəkəsi sıxlığının artırılması və yeni sxem üzrə yerləşdirilməsi.
2. Yataqlarda təbii lay rejimlərindən tam istifadə edərək ehtiyatın tam işlənilməsini təmin etməklə ehtiyat artımının əldə edilməsi.
3. Qravitasiya qüvvəsi və özünütəşkil prosesindən istifadə etmə, quyular və fərdi yatağın (tektonik blokun) dövrü istismar edilməsinin həyata keçirilməsi, ekoloji faktorun nəzərə alınması.
4. Qalıq ehtiyatın araşdırılması və qrafik-modelin tərtibi.
5. Neftvermə əmsalının artırılması, laya su vurma prosesi və NVƏ-nin artırılmasında yeni üsulların və texnologiyaların tətbiqi.

Beləliklə, uzun müddət mənimlənməyə olan Abşeron ərazisi və onun neft yataqlarında aparılmış kəşfiyyat və işlənilmə nəticələrinin ümumiləşdirilməsi əsasında MQ, ondan aşağıda və yuxarıda yerləşən horizontların perspektivliyi (məhsuldar obyekt, sahə və tələlər) əsaslandırılmış və neftvermə əmsalının artırılmasında nəzərə alınacaq ehtiyat artımının əsas istiqamətləri verilmişdir. Göstərilir ki, nisbətən cavan rayonlardan fərqli olaraq uzun müddət öyrənilməyə olan rayon və yataqlar-

da məhsuldar obyekt və qalıq ehtiyatların aşkar edilməsi, onların potensial imkanlarının qiymətləndirilməsi, yeni metodiki əsasların işlənilməsini tələb edir. Həmin problemin həlli və ehtiyatların idarə olunması üçün işə daim fəaliyyətdə olan bir proqram paketinin hazırlanmasının məqsədəuyğunluğu göstərilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abasov M.T., Əliyarov R.Y., Quliyev İ.S. Azərbaycanın karbohidrogen ehtiyatlarının artırılmasının geoloji və texnoloji zəminləri. Azərbaycan neft təsərrüfatı. 2007 №1. s.20-27.
2. Багаров Т.Ю, Каграманов К.Н. Методические основы оценки запасов и коэффициентов извлечения нефти по геолого-промысловым данным. Азербайджанская Национальная Академия Наук, Институт Геологии, «Нафта-Прес», Баку, 2003, 219 с.
3. Сяфяров Г.Я. Азярбайъан итгисадийъатынын формалашдырылмасында нефт амилли. Азярбайъан нефт тсяяррцфаты. №1. 2007.
4. Юсифзаде Х.Б. Состояние и перспективы развития нефтегазодобычи в Азербайджане. Азербайджанское нефтяное хозяйство. 2000. № 11-12, с.29-34.
5. М.Т.Абасов, Б.А.Багиров, С.А.Назарова, А.М.Салманов. Комплексный подход к доразработке морских залежей с трудноизвлекаемыми запасами. Изв.НАНА, сер. наук о Земле, 2006.№ 2, с.65-74.

ПЕРСПЕКТИВЫ НЕФТЯНЫХ ЗАЛЕЖЕЙ, ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПРИРОСТА ЗАПАСОВ НЕФТИ НА АБШЕРОНСКОМ ПОЛУОСТРОВЕ

Ф.А.ТАЛЫБОВ

РЕЗЮМЕ

Несмотря на то, что нефтяные залежи Абшеронского полуострова эксплуатируются долгое время (130 лет), потенциальные возможности данных залежей полностью не исчерпаны. В то же время есть большая вероятность нахождения новых, относительно мелких, нефтяных залежей даже после уже пробуренных тысяч скважин. И так, определение запасов углеводородов и обоснование перспектив основных направлений прироста запасов несет существенное значение. Исходя из данной точки зрения, в данной статье были исследованы источники и направления прироста запасов.

PERSPECTIVES OF OIL RESERVES AND MAIN DIRECTIONS OF INCREASING OF OIL RESERVES OF ABSHERON PENINSULA

F.A.TALIBOV

SUMMARY

Not depending from the fact that oil reserves of Absheron peninsula being exploited and operated over very long period (130 years), potential opportunities of these reserves were not exhausted fully. Same time, there is very big possibility of finding comparatively smaller reserves even taking into account that already thousand of well had been drilled before on this area. So, determination of carbohydrate reserves and approving of basis of perspectives of main directions of increasing of reserves have got essential significance. In this point of view sources and increase directions of oil reserves had researched in this article.